

ODPOCZYWAĆ (279) *vb impf*

Oba o oraz a jasne.

inf odpoczywać (43) [cf też ODPOCZYNAĆ]. ◇ *praes 1 sg* odpoczywam (19). ◇ *2 sg* odpoczywász (4). ◇ *3 sg* odpoczywá (37). ◇ *1 pl* odpoczywamy (3). ◇ *3 pl* odpoczywają (35). ◇ *praet 1 sg m* -em odpoczywiał (1). ◇ *2 sg m* odpoczywiałeś, -eś odpoczywiał (2). ◇ *3 sg m* odpoczywiał (30). *f* odpoczywała (7). *n* odpoczywało (4). ◇ *2 pl m pers* -ście odpoczywali (1). ◇ *3 pl m pers* odpoczywali (11). *m an* odpoczywali [cum *N pl*: ptacy] (1). *subst* odpoczywały (2). ◇ *fut 1 sg m* będę odpoczywiał (2) *TarDuch*, *RejPos*, będę odpoczywać (1) *RejKup*, odpoczywać będę (1) *SkarKazSej*. ◇ *2 sg m* będziesz odpoczywiał (1) *BibRadz*, odpoczywać będziesz (1) *RejZwierc*. ◇ *3 sg m* odpoczywać będzie (3) *GroicPorz*, *LatHar*, *KołakSzczęśl*, będzie odpoczywiał (2) *LubPs*, *RejPos*. *f* odpoczywać będzie (2). *n* będzie odpoczywać (1) *Leop*, odpoczywać będzie (1) *LubPs*. ◇ *1 pl m pers* odpoczywać będziemy (1). ◇ *2 pl m pers* będziecie odpoczywać (1). *subst* będziecie odpoczywać (1). ◇ *imp 2 sg* odpoczywáj (5). ◇ *3 sg* niech, niecháj, niechájże odpoczywá (7). ◇ *2 pl* odpoczywájcie (10). ◇ *3 pl* niech, niecháj odpoczywają (5). ◇ *con 1 sg m* bym odpoczywiał (1). ◇ *3 sg m* by odpoczywiał (6). *f* by odpoczywała (3). *n* by odpoczywało (1). ◇ *1 pl m pers* byśmy odpoczywali (3) *SkarJedn*, *LatHar* (2), by my odpoczywali (1) *OrzJan*. ◇ *3 pl m pers* by odpoczywali (3). *subst* by odpoczywały (1). ◇ *con praet 1 sg m* bych był odpoczywiał (1). ◇ *part praes act* odpoczywając (12), odpoczywając (1) *Mącz*. ◇ *part praet act* odpoczywawszy (1) *BielSpr*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII(XVIII) – XVIII w. s.v. odpocząć.

1. *Przestawać na jakiś czas robić to lub podlegać temu, co jest odczuwane jako trud lub cierpienie, nabierać na nowo sił; requiescere Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calep; quiescere Vulg, Mącz, Calag, Calep, Cn; conquiescere Mącz, Modrz, Calep, Cn; interquiescere Mącz, Calep, Cn; pausare, residere Mącz, Calep; acquiescere, dare requiem, quietem capere Mącz, Cn; anhelitum reddere a. recipere, consistere, interspirare, intervacare, opus intermittere, quietem capere, recumbere, respirare, subsidere, vacare Mącz; dare pausam a. vacationem, facere pausam, habere vacationem, interiuungere, intermittere tempus a labore, laxare, relaxare, remittere, suspendere spiritum Cn (215) : BierEz R2v; Gdy przyśfiedl ku niktóré ftudnij/ fiádl nad nią zmęczywłfy sie z drogi ij odpoczywiał *OpecŻyw* 49; IEzus miły [...] obudził apoftoly rzekątz; Dofycieście odpoczywali *OpecŻyw* 104v; *TarDuch* A4v; Domowe [gęsi] zafię wolą sie pać albo odpoczywać niżli latać *FalZioł* IV 18b; *BielŻyw* 67; *RejRozpr* C; *Leop Eccli* 28/20; pothym iego [Jana] woylko v Bytomia/ ná switaniu v baczywłfy čás kiedy przespiecznie odpoczywali/ porážono *BielKron* 326v; z obu ftron bitwá trwála długo/ thák iz odpoczywały kilka raz obie ftronie *BielKron* 394v, 18v, 39v, 105v, 251, 332 (10); *KwiatKsiqz* P2v; Per intervalla, Przes chwilki odpocziwáyac y tedy y owedy popufzczáyac á zás bierzac. *Mącz* 475a, 10a, 35a, 39b, 70c, 121b (20); *HistRzym* 131; Alexander [...] po ftronách y ná calu miał inny lud/ [...] ktorzy zawždy ná mieyfcá fpracowanych przyftepowáli/ owi záfie odpoczywawłfy fwoich rátowáli *BielSpr* 42v, 14; *Calag* 401a, b; płazcz ná fię wziawłfy/ nic nie odpoczywáię y nie iádwłfy pobieżał *SkarŻyw* 52; *StryjKron* 522, 642; *KochProp* 10; *Calep* 243b, 413b, 554a, 765a, 888a (8); *GostGosp* 30; ták żył y Carz Turecki/ którégo/ iz w wftawicznéy iest pracy/ á nigdy nie odpoczywa/ flufznie lękáią sie ci/ ktorzy o żadnéy rzeczy infzény nie myślá/ ieno o próznowaniu *OrzJan* 48; *LatHar* 44; *GosłCast* 31; Wfzedłfy w dom moy/ z nią [mądrosćią] odpoczywác będę. *SkarKazSej* 657b.*

odpoczywać około czego (1): choć Rzeczpospolitą rządzą/ choć też wojują/ albo fie w domu około tak fwych jako przyiaczielfkich fpraw obierają/ tedy zmordowani/ niemają w ktoreyby rzeczy rokofzniey iako około piłma odpoczywać mogli. *KwiatKsiąż* G.

odpoczywać na czym (4): niech odpoczywa ná łózkku fwoim/ ktory chodził w proftocie fwey. *Leop Is* 57/2, VV v; ifz pátrzyli ná onę Anielfką twarz [...] onego vcznia ktorego miłował Pan Iezus/ y ktory ná iego pierfiách odpoczywał. *SkarŻyw* [407]; *LatHar* 435.

odpoczywać w czym [= robiąc coś] (4): *KwiatKsiąż* G, P2v; *ModrzBaz* 132; W tym żywoćie ludzie wielkimi pracami odpoczynienia y befpieczęńtwá fzukáią/ lecz [...] nie náyduią/ poniewáz chcą odpoczywáć w rzeczách niefpokoynych. *WysKaz* 10.

odpoczywać gdzie (27): *BierEz* Q3; Iezus miły vchodziwłfy fie z drogi nad ftudnią odpoczywá *OpecŻyw* 49, 28 [2 r.], 28v, 103; *OpecŻywSandR nlb* 2v; Iezu kthorys w dom Liczemiernikow wśedł z zwolenniki/ tamżes odpoczywał. *TarDuch* B5; *RejWiz* 149; *Leop Cant* 1/6; Oznaymże mi [...] / gdzież będziefz pał á gdzie będziefz odpoczywał w południe *BibRadz Cant* 1/6, 2.*Reg* 16/14, *Is* 10/32; *BielKron* 368, 439; *HistRzym* 131; będzye odpoczywał w łóznicy fwoiey/ ktory zawnždy chodził w łufzności fwoiey. *RejPos* 321v, 141, 347v; *RejZwierc* 159; *BudBib Is* 57/2; *ModrzBaz* 120v; miękkiy pościeli/ y w febrze gorącey nieużywáłá/ ná ziemi ná kocách odpoczywáłá. *SkarŻyw* 140, 183, 346; *StryjKron* 72, 522.

W przeciwstawieniach: »robić (2), być w boju, być w czujności, płynąć, pracować, wojnę służyć, zażywać [pracy] ... odpoczywać« (8): nie ieft podobno/ aby kroi byl w boiu/ a fluga odpoczywał w łóžu. *OpecŻyw* 103; *PatKaz III* 147; *BielKom* D7; *RejZwierc* 136v; á pokiby iedná część ziemie woynę służyłá/ drugaby domá odpoczywáłá *ModrzBaz* 120v; Dla tegoż błogosławić raczył/ dzień siodmy, [...] chcąc by w nich fwe rzeczy fprawował/ w fześć robił, w siodmy odpoczywał. *ArtKanc* M6v; *LatHar* 279; *KlonFlis* E2v.

W porównaniu (1): nie tylko ci co pracuią [...] ále wierz mi iż y owi piefzczófzkowie tego [= śmierci] nie prażni/ co tylko iáko Tytyrułowie pod cieniem łobie odpoczywáią *RejZwierc* 159v.

W charakterystycznych połączeniach: czekając odpoczywać, dobrze, w drodze (2), ku jedzeniu, mile, na noc (2), w południe (2), przepiecznie, w puł bitwy, rozkosznie, siedząc, śmieie, w świętym pokoju, wesele; w boru odpoczywać, pod cieniem, w domu (doma) (2), na kocach, w kownatach, w lesie (2), na łózkku (w łóžu) (2), w łóznicy, w miasteczku, na [jakim] miejscu (3), na piersiach Pańskich (3), w polu, w (na) puszczy (2), nad studnią (2), na świecie (na ziemi) (2), na ziemi (2); chwilę (przez chwilki) odpoczywać (2), na czas (tym czasem, kilka czasow) (3), dosyc (za) [ile] dni (4), przez godzinę, przez lato, kilka raz, siodmego dnia (w siodmy dzień) (2), zimie; nic nie odpoczywać, nigdy.

Fraza: »niech zdrow odpoczywa« (1): Inu mu nieprzerywa/ Ni káfzlem/ ni kichánieim: niech zdrow odpoczywa. *KlonWor* 5.

Zwroty: »mało, nieco, niejaką trochę odpoczywać« = *acquiescere, aliquantulum quiescere* *Mącz* [szyk zmienny] (1:1:1): przez ony pułfczćé/ bory/ lafy/ ołtré góry/ wednie ij wnocy ijdątz malo odpoczywaiątz/ przyfłli do ziemie żydowłkié. *OpecŻyw* 30v; *Mącz* 341c; *StryjKron* 72.

»po pracy(-ej), z prace odpoczywać« (2:1): Thurcy zawnždy po pracy rok odpoczywáią *BielKron* 314, 368; Z prace/ nagle nieodpoczyway. *SienLek* 10v.

»odpoczywać od roboty« (1): Dare requiem ab operae, Kázác odpocziwác od roboty. *Mącz* 342a.

»sobie odpoczywać« [szyk zmienny] (5): *BierEz* B Q3; Bych miał twoię młodość tedybych tak wczynił [tj. *zaatakował z marszu*]/ ale fie mużę rozmyflác ná strudzone ludzi/ bo ci [nieprzyjaciele] dawno łobie thu leżącz á czekáiąc nas odpoczywáią. *RejZwierc* 149v, 136; gdy iuż pácient przez godzinę odpoczywáiąc łobie wypije/ chodzić y łobą chwiać mocno powinien *Oczko* 20v.

Szeregi: »chłodzić się i odpoczywać« (1): powieda być tákiego syná [tj. *Chrystusa*]/ ktory był mężem/ ábo człowiekiem zaráz/ ktory iadł/ pił/ nogi vmywał/ chłodził fie y odpoczywał/ iefzcze fię nie vrodziwłzy. *CzechEp* 262.

»odpoczywać, ku pokojowi przyść« (1): Hodie primum videor consistere, Dżiś mi fie dopiero zda odpocziwác ku pokoyowi przyść. *Mącz* 396c.

»odpoczywać a rozbić swe stany [= namioty]« (1): gdy iuż byli ná pułzczy/ idąc w drogę/ gdy ná iednym mieyfcu odpoczywáli á rozbili swe stany: [...] *RejPos* 141.

»spać i (a, abo) odpoczywać« = *dormire et requiescere Vulg, PolAnt* [szyk 10:1] (11): *OpecŻyw* 104v; Potym przyzedł do zwolenikow swoich/ y rzekł im: Spicież iuż á odpoczywaycie. *Leop Matth* 26/45 [przekład tego samego tekstu: *OpecŻyw, Leop Mar* 14/41, *BibRadz, LatHar* 693, 707, *WujNT Matth* 26/45, *Mar* 14/41], *Mar* 14/41; *BibRadz Mar* 14/41; Wżákże ieft też niektora požądliwość przyrodzona/ iáko chcieć śpác ábo odpoczywác *RejPosWstaw* [21²]; *LatHar* 72, 693, 707; Będziecie potym śpác y odpoczywác: lecz teraz iuż dołyć. *WujNT* 178 marg, *Matth* 26/45, *Mar* 14/41.

»zasnąć i odpoczywać« (2): *WróbŻółt* B7v; Polecamci tey nocy dużę y ciáło moię: Rácż mię (przyczyną twą) bronić ode wżego złego/ ábym w świętym pokoju záłnął y odpoczywał. *LatHar* 73.

W przen (3) : a gdy odpoczywalo czyalo dufla yey wczuynofzczy byla *PatKaz III* 147; Bo kiedy tu nád námi tak fie nam zda zaydzye [słońce]/ Tedy infze narody tám zá gorą znaydzye. Ktore go też w rofkofczy w ten czás wżywáią/ Kiedy też náfze kości tu odpoczywáią. *RejWiz* 149; Bo nam tak wiarę chćieli przodkowie zálećác: nietylko słowy náuczájących/ ceremoniami y obrzędami zwierzchnemi/ ále też głólow náchylánem [tj. *śpiewem*]/ wktoremby wży/ iákoby wielkich rzeczy słuchánem [pracowane/ odpoczywały. *ModrzBaz* 132.

Przen (5) : quiescente verbo, gdy słowo Bog ná ten czás [!] odpoczywał *CzechRozm* 55.

W porównaniu (1): W kroleŹwie IzráelŹkim wsi/ miáłta ŹpuŹtoŹzáły/ A práwie iák w cięłzkim Źnu wżytki odpoczywály *LubPs* gg6v.

a) *O zjednoczeniu z Bogiem [w kim]* (2) : rácż nam to dáć/ prošimy cię/ ábyfmy Źwiátu temu obumárwłzy/ á od niego fię (duchownie) zágrzebłzy/ w tobie lámym odpoczywáli *LatHar* 314; *WysKaz* 7.

b) *W opisie gwiazdozbioru noszącego nazwę istoty żywej* (1) : POd nogámi iálnego Orioná/ Záiać We dnie y w nocy bieży nie odpoczywáiąc. *KochPhaen* 13.

a. *Zaznawać spokoju, ukojenia; żyć bez trosk i niebezpieczeństw* (82) : Kxiążęthá z Ifachár [...] fził zá Báráchem [...]. Gáláád zá Iordanem odpoczywał *Leop Iudic* 5/17.

W połączeniach szeregowych (2): rzekę duży swoiey: Dużo/ maż wiele dobr włożonych ná wiele lat: odpoczyway/ iedz/ piy/ bądź dobrej myśli *WujNT Luc* 12/19 [przekład tego samego tekstu] *SkarKaz* 551b.

Zwroty: »w pokoju odpoczywać« (1): á żeby wżyciek lud Chrześciańki/ nienawiści łpolne y woyny v gáśiwłzy/ w pokoiu się y wbráterłkiey miłości vwefelili y odpoczywáli. *SkarJedn* 314.

»sobie odpoczywać« (1): Gáláád zá Iordanem też łobie odpoczywał [*Iudic* 5/17] *LubPs* hh.

Szereg: »odpoczywać a (i) mieszkać (bełpiecznie)« = *habitare et quiescere Vulg* [*szyk* 1:1] (2): *Leop Zach* 1/11; przydę do tych kthorzy odpoczywáią á miełżkáią bełpiecznie [*ad quiescentes, habitantes confidenter*] *BibRadz Ez* 38/11.

Przen: Nie być używanym przez jakiś czas (4) : *Casteria* [= *pomieszczenie dla łodzi*], Mieyćá ná którých łodzie łtawáją/ á odpocziwáją nieyáką chwilę. *Mqcz* 40b.

Zwroty: »w pokoju odpoczywać« (1): Bo kiedy bicz w pokoiu Boży odpoczywa/ Naród ten od Bálwánów pomocy vżywa. *ZawJeft* 5.

»odpoczywać sobie« (1): ZAłofne Księgi [...] Iuż się z was nigdy [*zmarła matka*] nie będzie vczyła/ [...] Będziecie częłto odpoczywáć łobie/ A oná w grobie. *WisznTr* 17.

a) O ziemi: leżeć odłogiem (1) :

Fraza: »ziemia odpoczywa« (1): ktorzy łami wyłzli z miáłtá dla thego iż im w ziemi śpižo nie dołtawáło [...] ábowiem ziemiá odpoczywáła [*quia sabbatum erat in terra*]. *BibRadz 1.Mach* 6/49.

α. Zażywać spokojnej starości (2) : Bo mi tey praczey nietrzeba Bo też iuż mam dofyć chleiba. Iuż też będzie odpoczywáć A iako pan tak vzywać. *RejKup* e4.

Zwrot: »sobie odpoczywać« (1): *RejZwierc* 162 *cf W przen.*

W przen (1) : gdy iuż obaczyłz [...] iużes przyłzedł ku łpokoinym czáłom łwoim/ á włzedłes prawie iáko do piękney łáźniey do łpokoinych łath łwoich/ wypoćze s łiebie ony pirwłze á zámotáne łpráwy łwoie [...]. A potym się połožilz rołkofłnie ná onym łóžeczku łwoim/ ná kthorym łobie odpoczywáć będziełz *RejZwierc* 162.

β. O umarłych (69) :

αα. Zaznawać ukojenia po trudach życia; być zbawionym (39) : *BierEz* R2v; A włzákož mnief záłuy vmárłego/ bo ten iuż odpoczywa. *BibRadz Eccli* 22/11; Bo im Pan niebo odewrze [...]. Y każe im odpoczywáć *ArtKanc* A13v, S.

odpoczywać gdzie (7): BierRaj 17; *GroicPorz* pp4; gdy wyzwoleni z niewoléy grzéchu y ciáłá/ w ónym królestwie odpoczywáią *BiałKat* 158v; *WisznTr* 15; *PudłFr* 27; *ArtKanc* G14; Przez ten ołtarz pod ktorym odpoczywáią dułze/ nie może się rozumieć żadne inłze mieyłce oprócz niebá. *WujNT* 853. [*Cf też ββ.* »odpoczywać w prochu« *CzechEp* 82.]

W przeciwstawieniu: »odpoczywać ... odpoczynku nie mieć« (1): Oto łłyszylz iż wierni wiecznye odpoczywáią w rádołciach łwoich/ á niewierni odpoczłnku nie máią w mękach łwoich *RejAp* 124v.

Zwroty: »w łasce Pańskief odpoczywać« (1): To ciáło z ziemié łtworzone/ w ziemię będzie obroczone [...]. Duch iego wiecznie przebywa/ w łásce Páńłkief odpoczywa *ArtKanc* S17v.

»odpoczywać w Panie (Panu) (Bodze), z Panem (Bogiem), z (Panem) Chrystusem« [*szyk zmienny*] (4:3:2): *KromRozm I* G4; Vmárł potym [*Jojadas*] máiąc łat wieku łwego łto y trzydzyełci/ w Pánie Bodze odpoczywał. *BielKron* 86v, 90; *LeovPrzep* G4v; *RejAp* 124; Szełć dni roboty/ y prácey náłzey/ w zakonie Chryłtułowym: Siodmego odpoczywáć będziem s pánem bez ciáł/ po łmierci *SkarŻyw* 4, 601; *NiemObr* 30, 121.

»odpoczywać w pokoju« [w tym: *niech(aj) odpoczywa(ją) w pokoju* (7)] [szyk zmienny] (11): tak kfościołem trzymam/ yż odpoczywaią w pokoiv dvlze wiernych vmarłych lvdzi. *SeklWyzn* e4v; *OrzRozm* M3; *SkarŻyw* 601; *CzechEp* 83; wiernych Páńfkich dułze z łálki y miłóšierdzia iego/ niech odpoczywaią w pokoiu. *LatHar* 21, 59, 65, 180, 184, 657, 660.

»odpoczywać od prac« (1): ci po śmierci prawdziwie odpoczywaią od prac swoich/ ktore tu ná świecie dla Chriftułá podeymowali *WujNT* 873.

»odpoczywać w radości(ach)« [szyk zmienny] (4): *RejAp* 124, 124v; iż dułze zmárłych ludzi/ przed zmartwychwłtaniem do niebá nie przychodzą/ [...] ále ná ołobnym náznáczonym mieyfcu zátrzymáne łá/ y odpoczywaią/ dobrzy w rádości y z poćiechą/ źli w niepokoju y w boiázni. *ReszPrz* 90; *WisznTr* 15.

»odpoczywać sobie« (1): Bo ten w niebie wyłokim odpoczywa łobie/ Ciáło łwé zołtáwiwłzy w tym z mármóru grobie. *PudłFr* 27.

»wiecznie odpoczywać« [szyk zmienny] (4): *LubPs* D2; *LeovPrzep* G4v; *RejAp* 124v; Drogi Páńfki śpiewaczkú/ iuz nam nie záspiewałz/ Bo w leplzey tám rádości wiecznie odpoczywałz. *WisznTr* 15.

Szereg: »nie spać ani odpoczywać« (1): Dułze niektórych łwétych záraz po łmierci łá z Chriftułem: á nie śpiá ani odpoczywaią áż do dnia łádnego. *WujNT* Yyyyy2v.

W przén (5) : PAnie ktoż w przybytku twym iuz będye przebywał/ A ná gorze twey łwétey wiecznie odpoczywał *LubPs* D2; *GroicPorz* pp4.

Zwrot: »na łonie (Abraamowym) odpoczywać« [szyk zmienny] (3): ábyłmy ná łonie iego [Abrahama] z Łázárzem odpoczywáć/ y wniebie znim krolowáć mogli. *SkarŻyw* 286, [282]; *WujNT* 263.

ββ. *O zwłokach*: być pogrzebanym; oczekiwać zmartwychwstania (30) : [śmierć] iáko Syrená może włpíc máło/ Aby ciáło łtrudzone też odpoczywáło. Ale gdy ie Pan zálię mocą łwá obudzi [...] *RejWiz* 106; *Mqcz* 341d; *WisznTr* 21; Z takim nagrobkiem/ on Pan w rzeczách biegły/ Niech odpoczywa *GrochKal* 20.

odpoczywać gdzie (16): *RejZwierc* 271v; Ztámtąd potym do Rzymu ciáło iego przeniesione w kościele łwétych Apołtołow [...] odpoczywa. *SkarŻyw* 385, 363, 408; Zołtawcie nam tu vpominek wieczny: Gdzie odpoczywa zacnieyła niż głowá Stefychorowá [tj. *Kochanowski*]. *KlonŻal* D2; *SkarKaz* 382b. *Cf* »w grobie odpoczywać«, »odpoczywać w ziemi«.

W przeciwstawieniu: »odpoczywać ... łmierci nie znać« (1): Smiertelne iego ciáło odpoczywa w grobie: Ale łlawá/ ktorą ón zołtáwił po łobie/ Smierci nie zna *KochTarn* 75.

Zwroty: »w grobie odpoczywać« [szyk zmienny] (8): Iż przydą ty czáły/ iż włzyłcy ktorzy ná ten czás w grobiech łwých odpoczywaią/ włlyłzą głos Páná łwego *RejPos* Ooo4; *SkarŻyw* 403; *CzechEp* 363; *KlonŻal* C4; *KochTarn* 75; *ArtKanc* Sv; *OrzJan* 99; (*nagł*) Włádyłlaw wtory. (–) Poćierác mułiał w nędy obce łtrony. Gdzie odpoczywa y z złą zoną w grobie *KlonKr* C4v.

»odpoczywać w nadziei« = *requiescere in spe* *Vulg* [szyk zmienny] (3): *LubPs* D3; *Leop Act* 2/26; Tu ciáło łmiertelne botwieie. Choć łię w proch rozłypuie: Iednák odpoczywa W nádziei *KlonWor* 82.

»w pokoju, spokojnie odpoczywać« (1:1): Tedy ciáło w pokoiu s czáłem odpoczywa/ A dułzá oná łwéta rádości vżywa. *RejWiz* 194; *OrzJan* 100.

»odpoczywać sobie« (2): Prosi też za zmarłym/ łtojąc z nim przy grobie/ żeby w nim mógł trupiego odpoczywać łobie *CzechEp* 363; *OrzJan* 100.

»odpoczywać w ziemi, w prochu (ziemie)« [szyk zmienny] (3:3): Połdrawyam was włłitky dułłe wyerne ktorich cyala tu ij włładi odpocziwayą wprochu. *BierRaj* 21, 17; tu iefłtze łwiętych zmarłych ciála w ziemi odpoczywáią/ álz do dnia Sądneho *KrowObr* 215; *GrzegŚm* 43; *CzechRozm* 124v; *CzechEp* 82.

Szereg: »spáć i odpoczywáć« (2): *GrzegŚm* 43; tedy to włłzytko ná dawno pomárłe wkłádáią/ [...] o ktorych twierdzą iż łpią y odpoczywáią *CzechEp* 84.

b. *Robić przerwę w czymś; przestawáć; czekać; cessare Mącz* (6) : *Cesso*, *Przełtáć/ Omiełzkáć/ Odpocziwáć. Mącz* 45c.

odpoczywáć od czego (1): nie odpoczywáy od żalofci/ ty anij twoie oczy *OpecŻyw* 141 v.

Zwroty: »odpoczywáć na, przez máły czas« (1:1): *RejAp* 61v; dáne łą káždemu łzáty biále/ y powiedżiano im áby odpoczywáli iefłtze przez máły czás/ áżby się też nápełnili towarýłze ich y brácia ich/ ktorzy máią być zábici iáko y oni [*Apoc* 6/11]. *GrzegŚm* 60.

»odpoczywáć w pokoju« (1): iż w nádziei á w opáthrzności Páńłkiey doczekáią/ powłstawłzy s ciály łwemi/ oney wieczney zapłáthy łwoiey/ [...] gdyż im rzeczono/ odpoczywáycie ták ná máły czás w pokoiu [*Apoc* 6/11] *RejAp* 61v.

Przen: *Nie dziać się, nie powstawać* (2) : *Conquiescent literae nisi quid novi extiterit*, *Odpocziwáją łifły/ To yełt przełtáną więcey piłáć łifłów/ yełli łie co nowego od ciebie ku mnie nie ponowi. Mącz* 341d; Ná co więć noc iefłt nalepłza/ gdy łudźie iáko zmarłi leżą [...]/ gdy łpráwy włłzytki odpoczywáią *SkarKaz* 609b.

2. *Znajdowáć się w jakimś miejscu, przebywáć gdzieś; być gdzieś umieszczonym, połżonym; mieszkáć; requiescere HistAl, Vulg, PolAnt; repausare HistAl; constare Mącz; quiescere PolAnt [zawsze z okolicznikiem miejsc]* (63) : yełtze przeuyłłyla ta panna włłzytki anyoly y trony abouyem pan bog w tronach odpoczywá przełz mocz łwoyą *PatKaz II* 53v; A oni mu vkazáli iáskinie w ktorych miełzkáli/ y mowili/ Tu przez włłzytki dni odpoczywamy. *HistAl* I,17; *Leop Ez* 37/14; Vmyłłiem był łam budowáć Dom gdzieby odpoczywáć miálał Skrzyniá przymierza Páńłkiego *BibRadz* 1.Par 28/2; Y łpytháł Czech pólpolitego łudu iefłli łie im thá kráiná podoba/ włłzyłtcy záwołáli podoba/ tu chcemy z żonámi y z dziećmi łwemi odpoczywáć/ poki náłżych bogow wola będzie. *BielKron* 318; tamże też y máłpá odpoczywáć będzie y naydzie łobie pokoy. *BudBib Is* 34/14. [Cf też **a.** *PatKaz II* 77v.]

odpoczywáć gdzie (4): *OpecŻyw* 19; Człowiek ktory wbláđzi z drogi mąđrołci odpoczywa w zebrániu zmarłych [tj. umrze]. *BibRadz Prov* 21/16; *SkarŻyw* 112; y łtáło łię drzewem wielkim/ á ptacy powietrzni odpoczywáli (*marg*) gnieđdzili łię. G. (–) ná gáłázkách iego. *WujNT Luc* 13/19.

W charakterystycznych połączeniach: odpoczywáć na gáłázkách, na łóżku, na rękú, w skałach, w tronach, w zebrániu umarłych, na ziemi.

Zwrot: »troche odpoczywáć« (1): on do kołłiołá onego czyłłtey Páńny bieżał/ y troche wnim odpoczywáiąć/ záchorzał *SkarŻyw* 173.

Szereg: »(prze)mieszkáć, (albo) odpoczywáć« (2): *OpecŻyw* 19; *Triduum Romae constitit*, Trzy dni przemiełzkał álbo odpoczywáł w Rzymie. *Mącz* 418a.

W przen (2) : Ambroży S. [...] o śmyerći Pyotrą y Páwłá S. zmyenkę czyniąc/ ták pyta: A ná ktorymże myeyfcu męczeńftwo podyęli? Y łam łoby odpowya: W myeyfye Rzymy/ w ktorym fye głowá y zwierzchność narodow náyduye: A to ták/ iżby tám odpoczywála głowá fwyętobliwołci/ gđzye byłá głowá zabobonow *KromRozm III O3; SkarJedn 91.*

Przen (28) :

odpoczywać na czym (1): na lonku mego łertza raczyż odpoczywatz. *OpecŻyw 18v.*

odpoczywać nad kim (1): niemálz nie ná świece pożytecznieyřzego/ Iáko fię chełpiąc cnotą wefelić z dobrego Vczynku/ łáfká Boża nád tákowym bywa/ Y teź błogofławieńftwo z łzczęściem odpoczywa. *KołakSzczęśl C4.*

odpoczywać w czym (5): *Leop Prov 14/33; BibRadz Prov 14/33*; Lecź kto ieft łercá łzczyrego/ tákże w nim odpoczywa duch prawdy *CzechEp 244, 244. Cf Fraz.*

Fraza: »poki dusza w cieie odpoczywać będzie« (1): Póki duřá w ćieie mym odpoczywáć będzie/ Ieřtem tobie powolna *GosłCast 57.*

a) O Duchu Świątym wobec wybranych bożych (13) :

odpoczywać na kim (2): Iesli bywacie łromoceni dla imienia Chriřtuřowego/ błodzy (ście)/ gđzy łławny á Boży duch na was odpoczywa *BudNT 1.Petr 4/14; ReszPrz 101.*

odpoczywać nad kim (6): *GrzegRóżn M2; HistRzym 124*; duch Páńłki odpoczywa nádemną/ dla tego iż mie Pan pomázał á náznáczył łobie *RejPos 244v; LatHar 553; KołakSzczęśl B4v; WujNT 805 marg.*

odpoczywać w kim (1): Ołtatecznie duch fwięty chwálił pannę Marią rzekátz: Pozdrowiona bądz błogofławioná matko Kryřtuřowa [...]. Tys ieft ona w ktoréiem iá odpoczywál łiedmioráką łáfką/ ij dary fwyimi ciebie napelniaiátz *OpecŻyw 185v. [Cf teź b) PatKaz II 53v.]*

odpoczywać w czym (2): aboczyem duch łzwyąty w czyřtořczy panyenřkyey fya kocha, y w czyřtych łerczach rath odpoczywa *PatKaz II 40, 40v.*

b) O Pannie Marii oczekiwać w boskich przewidywaniach na swe pořłannictwo (5) :

odpoczywać w kim (2): [*Panna Maryja*] łalála wmyłóřczy bozey przet wřzemy vyeky y ořczywała w bodze a bog wnyey *PatKaz II 53v, 54.*

odpoczywać w czym (3): O zayřte (malo) mnyeyřchy to dzyw yeřth yřz ta panna przed uyeky wtakouey uyelmoznóřzey wbořthwe byla y włkarbye bořtwa ořczywała *PatKaz II 31v, 28, 52v.*

c) Być członkiem Kořcioła (4) :

odpoczywać na czym (2): ábyřmy [...] przy tey głowie [*papieřu*]/ iáko członki żywotá łzukáli: y ná łonie mátki tey/ [...] odpoczywáli. *SkarJedn 148*; Krzyř ř. y moc iego [...] podbiłá pod wiáre mądrość łwiecką/ iż fię vniřzyć Ewángeliey muřiałá/ y pod tym fię drzewem chłodźić/ y z iego owocu żyć/ y ná iego gáłęziách odpoczywáć wřzyřtek řwiát począł. *SkarKaz 83a.*

odpoczywać pod czym (1): iesli pod iego [*Chryřtusa*] obroną y ćieniem odpoczywáć chcemy: [...] o łobie w zgodźie rádźić muřim. *SkarKazSej 672b.*

odpoczywać w czym (1): Ten ieft tey pewnym á nieomyłnym pořłáńcem Bożym/ ktory od Bogá moc przez potomki Apořtołłkie podána od kořcioła biorąc/ z kořciołem fię zgodza/ y w iego pořłufzeńftwie y řtářzych řwoich odpoczywa *SkarJedn 53.*

d) *Wcielić się w kogoś [na kim] (1)* : Widząc to fynowie prorokow/ rzekli: odpoczywa duch Heliafzow ná Helizeufzu. *BielKron* [82²].

a. *O płodzie w łonie matki [w tym: o Chrystusie (18); w kim, w czym (17)] (20)* : [Bóg Ojciec mówi:] Iakąż tedy lafkę ij czeltz mám iéy vczynitz/ ij iéy náłwziętłlému ciału/ w ktoré żywocie fyná mégo ciało duchem fwięty^m iest [prawiono/ [...] w którym dziewiętz miefięcy odpoczywało *OpecŻyw* 179; gdyfż przeto przybytek bozy yełth panna maria bo odpoczyual wyey zyuoczye {fzyn bofzy} *PatKaz I* 15v, 14; othpoczyual bog w nyey [*w Maryi*] uyałczey, nyfż wthronyech *PatKaz II* 77v, 28, 31, 35, 39, 41v (10); na ten czas połpolicie rozne bliznieta bywaią, Otrok y famicza, Na prawiey ftronie boku otrok/ á na lewey famiza [!] zawfże odpoczywa. *FalZioł V* 31.

W porównaniu (1): mułzył czy to bycz y byl przenayczyftfzy zyuoth w którym to boftwo otoczyualo yako wnyebye *PatKaz II* 47.

W charakterystycznych połączeniach: odpoczywal(o) Bog (3), bostwo (2), ciało Syna, Pan wszego stworzenia (świata) (2), Syn Boży (5); w panińskich wnętrzońciach odpoczywać, w pannie, w żywocie [czyim] (4); dziewięć miefięcy odpoczywać (6), pod czasem.

W przen (3) : Ktory fтворzil mie/ odpoczywál w przybytku mym. *OpecŻyw* 180; Oto yełth dom bozy który duch fzwyały połzwyączyl przebyuacz fynu bozemu wktorym to domu myal otoczyuacz pan wfzego fтворzenia fyn bozy *PatKaz II* 42; myłofzcz oczczowfka myala wney otoczyuacz *PatKaz II* 47v; *LatHar* 554.

3. *Pozwalać wytchnąć, dawać odpoczynek [czemu] (1)* : [gdzie páfiefz/ gdzie odpoczywafz owcam w południe *BudBib Cant* 1/6 (*Linde*).]

Przen: Nie używać czegoś (1) : Y żelazo by namięłfłze gdy fie vftáwicznie á cięłzko obráca/ pewnieby fie rychłó zrobiłó/ by mu theż nie odpoczywál *RejZwierc* 15v.

Synonimy: 1. chłodzić się, oddychać, wydychać.

Formacje współrdzenne cf ODPOCZAĆ.

Cf ODPOCZYWAJĄCY, ODPOCZYWANIE